

Félelmek...

Tóthi Jánosné született Dirnbach Klára visszaemlékezése

A biblia szerint „Az Úr családot ád a magára maradtaknak”. Családot, amelyet a vérség, a kötelesség, a szükség és a szeretet tart össze. A család az a hely, ahol az ember biztonságot kap. Ahova hazamehet. A családot érintő dolgok emlékei egy életre belénk vésődnek. Micsoda képek jönnek elő, micsoda emlékek törnek fel?

Történetem bemutatja azokat az éveket, amelyeket 1944 és 1948 között átéltem, s hogy ebben az időben mivé lett a családom. Ha most megkérdezhetném az illetékeseket tetteik miértjéről, bizonyára azt mondanák, hogy parancsra cselekedtek.

Vajon mit mondana az a személy, akitől annakidején a gyülekező helyen anyukám a névsorolvasás után megkérdezte, hogy mit tegyen, ugyanis nem olvasták a nevét? A válasz az volt, menjél csak lányom a többiekkel, legalább legközelebb nem kell menned.

Így került édesanyám idegen ország, idegen földjén egy lágerbe. És így maradt egy négyéves kislány szülők nélkül.

Radnóti Miklós sorai jutnak eszembe:

„Oly korban éltem én e földön,
mikor az ember úgy elaljasult,
hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra,
s míg balhitekben hitt s tajtékozott téveteg,
befonták életét vad kényszerképzetek.”

A leírt események fontosak az életemben, belém ívódtak. Legyenek tanulságosak mások számára, gyermekeknek, felnőtteknek azért, hogy ilyen többé ne fordulhasson elő!

A gyermekektől ne szakítsák el az édesanyját!

A feleségtől a férjet, a férjtől a feleséget!

Ne fordulhasson elő kollektív büntetés!

Ne különböztessenek meg senkit a származása miatt!

Ezt kívánom most 72 évesen. Úgy szeretnék végleg elmenni, hogy hihessek ebben!

Szekszárd, 2012. január 31.

A vonat elindul...

Tolna megyében Bátaszéken születtem, azon a helyen, ahol 1944 telén nőket, férfiakat gyűjtöttek össze az általános iskolai gyülekezőhelyen. Úgy mondták, tizenöt napra Bácskába kell menniük, kukoricát törni. Néhány napra elegendő élelmiszert és valamennyi ruhát csomagolhattak maguknak. Az összegyűltekkkel egy napon elindult a menet Baja felé. Ott a vasútállomáson marhavagonokba kellett szállniuk,



a vagonokat lezárták. A vonat elindult egy hosszú-hosszú, az ismeretlenbe vezető úton.

Az egyik utas édesanyám volt.

Az úti cél: Szovjetunió, az „Ifjú Gárda” című könyv helyszíne Krasznodon, de erről az utazók és a hozzátartozók nem tudtak semmit. Négyéves voltam. Nem értettem mi történik körülöttem. Azt láttam, hogy elfogy a család, szinte egyedül maradtam. Édesapám a fronton volt, hiszen még javában tombolt a háború. Nagyszüleim a II. világháború kitörésekor jöttek haza Belgiumból, ahol addig dolgoztak, hogy az adósságukat törleszteni tudják. Hazatérésük után nagyapám hamarosan meghalt, nagyanyám özvegyként élt.

Édesanyám és édesapám nélkül kezdődött számomra 1945-ös év. Nagymama rengeteget dolgozott. Minden, ami tennivaló volt, órá háruult. Művelte a földeket, ellátta az állatokat. Egy napon a kisbíró kidobolta, hogy a svábok hagyják el házaikat, és mindenki menjen a vásártérre. Kézicsomagot sem vihettek magukkal. Amikor nagymama elment, nagy volt bennem a riadalom. A ház üres, én kicsi és magányos. Nem volt mit tenni, elindultam nagyanyám után.

Nem értettem, miért zavar el engem, miért nem lehetek vele. Sőt rám parancsolt: azonnal menjél haza! Visszafordultam, és otthon megrémített az egyedüllét. Leültem az udvaron és láttam, az egyik ablakon mozog a függöny. Úgy gondoltam, ott van valaki. Nagyon félttem. Ezt az érzést nem felejttem el soha. Az udvaron ülve vártam nagyanyámra. Nem tudom mennyi idő telt el, nekem egy örökkévalóságnak tűnt.

Most már tudom, attól féltett, hogy gyermekként a vásártéren gyülekezők közé kerülök.

Ettől akart szigorúságával megmenteni. Ezért küldött haza.



A nagynénik

Édesanyámnak két testvére volt. A legidősebb egy gazdához ment feleségül, ők Bátaszéken éltek. A másik a nagyszüleimmel együtt Belgiumban dolgozott. Ott ismerkedett meg férjével, aki szintén bátaszéki volt, és ácsként kereste kenyerét. A háború kitörésekor ők is hazajöttek.

Hallottak a faluban arról, hogy nagymamámnak el kellett menni, tudták, hogy egyedül maradtam a házban. Eljöttek értem, így lett vége üldögélésemnek az udvaron. Nekik nem kellett a vásártérre menni, mert magyar-belga állampolgárok voltak. Rövid ide-



ig laktam náluk, mert nagyanyám is kettős állampolgár volt, és amikor ez kiderült, elengedték. A többiekkel mi lett, arra nem emlékszem. Nekem az volt a boldogság, hogy haza mehetek nagymamámmal.

Nemsokára többen lettünk a házban. A gazdálkodó nagynéném hozzánk költözött a családjával, mert minden vagyonukat át kellett adni másoknak, így nem maradt házuk, és az állatokat is elvesztették. A hozzánk költözésnek örültem, mert megszűnt körülöttem a csend, az unokatestvéremmel játszhattam, ketten lettünk gyerekek.

Nagyon nehezen éltünk. Azt ettük, amit magunk megtermeltünk. Egyre növekedtem, kinőttem a ruháimat. Cipőm, télikabátom nem volt. Nagyanyám nagy fekete kendőbe burkolt, és fiú unokatestvérem kinőtt cipőjében mehettem az iskolába. Szerettem odajárni. Nagyon jó tanító néni ismertette meg velem a betűket, és kedves volt hozzám. Lelkiismeretesen, szorgalmasan tanultam. Gyermekként nem éltem meg tragikusan ezt az időszakot. Unokatestvéremmel és barátaival a közeli kiserdőben katonást játszottunk, és a Sárvíz is izgalmas kalandoknak adott helyet.

Mindkét nagynéném jó volt hozzám, az egész család igyekezett pótolni a szüleimet.

A jó szóért, mosolyért hálás voltam. Számomra csak az volt a furcsa, hogy az anyukám vagy apukám miért nem ír nekünk levelet, hiszen a postás minden nap jött...

Úgy szerettem volna levelet kapni!

Nekem is van apukám...

Az egyik este ketten voltunk a szobában a nagymamámmal. Megzörgették a kaput. A mama nyitott ajtót, és bekísért a lakásba egy fekete hajú és szakállú, fekete szemű embert, aki egy kicsi piros táskát, és benne cukrot hozott nekem ajándékba. Ez különleges dolog volt, mert a Mikulástól is csak aszalt gyümölcsöt kaptam.

Ez az ember édesapám volt! Nem emlékeztem rá, a nagymama mondta. Nagyon-nagyon izgatott voltam. Apukám akkor este velünk maradt, de utána mindig máshol húzta meg magát. Nagyanyám azt mondta, hogy nem szabad megmondani senkinek, hogy apu hazajött. Mégis annyira örültem, hogy az utcán a szomszéd gyermekekkel játszva egyszer csak eldicsekedtem vele: „nekem is van apukám!” Amikor ezt kimondtam rádöbbsentem, hogy ez nagy hiba volt. Semmissé szerettem volna tenni a dolgot, ezért folytatva azt állítottam, hogy én ezt csak álmodtam.

Hiábavaló kísérlet volt, még az éjjel kutyákkal, elemlámpákkal jöttek emberek, és megkeresték az apukámat. Elvitték. Lehet, hogy nem az elszólásom következménye volt apukám újbóli elvesztése, de én még ma is úgy érzem, én okoztam ezt a bajt.

Megint szülő nélkül maradtam!

Nagyobb koromban értettem meg, hogy apukám megszökött a fogság elől, tehát katonaszökevény volt.

Nagymamám rendkívüli teremtés volt. Addig-addig kereste, kerestette apukámat, míg meg nem tudta, hogy Tolnán egy iskolában kialakított táborban zárták el. Volt egy befolyásos ember, aki segített abban, hogy látogatóba mehessünk Tolnára. Lovaskocsival indultunk el kora hajnalban Bátaszékről, mert nem volt pénzünk vonatra.

Tolnán az elzártak az udvaron egymás mellett sorakoztak. Egy méterre tőlük, velük szemben álltak a látogatók. A kihagyott egy méteren katona sétált kutyával. Nagyanyámba kapaszkodtam, mert féltem. Édesapám mosolyogva nézett rám, és kezében egy fonott kis kosarat tartott – valamelyik fogoly társa készítette -, amit felém nyújtott. A „tiltott” övezetbe lépve elvettem a kosarat. Nagy felfordulás kerekedett. Apukámnak azonnal el kellett hagynia a helyszínt. Nekünk befejeződött a látogatás, és soha többet nem kaptunk erre lehetőséget. A kiskosarat szorongatva dobogó szívvel ültem vissza a lovaskocsira. Ma is őrzöm az ekkor kapott ajándékot.

Kitelepítés

Egy idő után úgy éreztem, hogy folyton valamilyen megrázkódtatás éri a családjunkat. Nem értettem, hogy miért történik mindez velünk, hiszen semmi rosszat nem tettünk.

A nálunk lakó nagynénim arról kapott értesítést, hogy családjával együtt kitelepítik őket Németországba. Meg volt határozva mennyi holmit vihet-

nek. Végeláthatatlan pakolás kezdődött. Amit ma elraktak, azt holnap kivették, és általuk fontosabbnak hitt dologgal cserélték ki. Olyan volt a ház, mint a zsbivásár. Unokatestvéremnek galambjai voltak. Attól tartottam, hogy azokat is elviszik, nagyon megszerettem őket. Különösen egy volt számomra kedves, a „gatyás”. Ez egy hófehér galamb volt, a lábain hosszú szép tollakkal, ez volt a gatyája. Szelíd volt, még a vállamon is megmaradt.

A galambok maradtak, de rokonaimnak menni kellett. A bátaszéki vasútállomáson volt a gyülekező, ott tehervonatra pakolták fel őket. Néhány napig ott várakoztak, míg indulási engedélyt kaptak. Nagyanyámmal minden nap meleg ételt vittünk nekik. Egyik nap hiába mentünk, a vonat számunkra ismeretlen órában már elindult. Egy idő után kelet-német területről kaptunk értesítést megérkezésükről.

Ők ettől a helyzettől szenvedtek. Hiába voltak németajkúak, hazájuknak Magyarországot tartották. Amikor levelet kaptunk tőlük, nagymama mindig sírt.

Sokat nélkülözhetek a rokonaim. Az őslakosság odakint idegennek tekintette őket. Számkivetettek voltak. Itthon mégis volt ennivalójuk, de ott messze Németországban bizony nem volt semmijük. Nagybátyám gazdálkodóból bányász lett.

Egy távirat

Apukám a korábban említett befolyásos ember közbenjárására szabad lett. Amikor hazajött kicsit könnyebben éltünk, mert dolgozhatott. Szekszárdon lett munkahelye, és hogy ne kelljen minden nap bejárnia, a városban keresett albérletet. Nagymamával ismét egyedül maradtunk, de anyagilag segített minket. A szakmája cipész volt, így már lett saját cipőm!

Egyik nap táviratot kaptunk. A táviratkihordót látva megijedtünk. Akkoriban ez nem volt jó jel. Általában bajról, gyászról tudósították az embereket ilyen gyorsírral. Az a távirat, amit hozott Debrecenből érkezett. Arról tudósított, hogy édesanyám átlépte a határt, és hazai földön van. Tájékoztatt minket arról, hogy mikor érkezik néhány társával együtt Bátaszékre. A háromévi távolléte alatt egyszer sem kaptunk hírt róla. Csak azt tudtuk, hogy valahol Oroszországban van.

Otthon a szobában lógott a falon egy fénykép, ahol Anyukám magához ölel. Hányszor de hányszor nézegettem ezt a képet! A kép alapján magam elé képzeltem anyukámat, és néha, amikor egyedül voltam, beszéltem is hozzá. Izgatottan vártam tehát a találkozás napját. Édesapám már Szekszárdon várta a vonatot, nagyanyámmal, mi ketten Bátaszéken.

Befutott a szerelvény és láttam, édesapám jön felém egy ismeretlen nővel, aki szerintem nem hasonlított a régi fényképre. Én csak álltam, és sírtam.

Édesanyám iránti bizalmatlanságom még sokáig tartott. Táplálta ezt az is, hogy néhány szomszéd úgy viccelődött velem, hogy „na, mit szólsz, biztos, hogy ő az anyukád? Lehet, hogy csak egy orosz nő!”



A teljes család

A teljes családot számomra az az 1947 őszen érkező vonat hozta meg. Megváltozott az életem. Hárman – anyukám, apukám és én – Szekszárdra költöztünk. Az élet nem volt könnyű, de együtt voltunk, és ez mindennél többet ért. Később visszaköltöztünk Bátoraszékre, és apukám minden nap onnan járt Szekszárdra dolgozni. Mindent elkövettek, hogy boldog, szép gyermekkorom legyen.

Anyu és Apu hosszú ideig nem beszéltek az 1944–1948 közötti időről. Sokáig hallgattak. A félelem azért mindig ott volt. Kerülték a nemzetiségünkre vonatkozó megnyilvánulásokat. Mindig figyelmeztettek arra, hogy ne beszéljek németül, ne beszéljek arról, hogy sváb származású vagyok. Soha nem hallottam tőlük, hogy harag vagy bosszú él bennük. A történekeért nem hibáztattak senkit. Végezték dolgukat rendben, fegyvelmeztetten.



Bármi történt velem az iskolában – ekkor már héteves voltam –, vagy játék közben, illetve ha engedélyt kellett kérnem valamihez, mindig nagymamához fordultam. Meg is kérdezte egyszer: miért nem anyukádnak szólsz? Erre én: Ő nem az anyukám. Ebből aztán nagy szomorúság lett, anyukám sírt, de nem erőltették a mamával a közeledést.

Láttam, hogy a rokonok ismerősként fogadják, beszélgetnek régi időkről. Tapasztaltam, hogy anyu valóban közénk tartozik. A régi fényképeket nézegetve elmondta, hogy ki kicsoda. Lassan-lassan megtört a jég, és megszűnt a gyanakvásom.



Becsületes, szorgalmas, rendes emberek voltak. Senkinek nem ártottak.

A bűnük csak az volt, hogy svábok voltak.

Az említett négy év meghatározó volt mindnyájunk életében. Megtanultuk tisztelni, becsülni a gyökereinket, ragaszkodni azokhoz. Láttuk, hogy a háborús, és az utána következő zivataros évek milyen megpróbáltatásokat jelentettek a környezetünkben élő embereknek. Bátoraszéken megtanultunk több nemzetiséggel békében együtt élni. A történelem minden elhurcolt, ki- és betelepített nemzetiséget sújtott. Rájöttünk arra, hogy mindegy, ki milyen származású. A lényeg az, hogy jó ember legyen!

Az én szüleim ebben a szellemben éltek, és neveltek engem.

„A gyökérben erő surran,
esőt iszik, földdel él
és az álma hófehér.”

(Radnóti Miklós)

Magyar Képjóltéi Minisztérium Hadifoglyogondozó Kirendeltsége

97.907./1947 szám. Sorszám: 3338/43

Igazolvány
hadifogságból hazatért részére.

E fontos személyi okmányt a hatóságok el nem vehetik és vissza nem tarthatják. Tulajdonosa saját érdekében őrizze meg, mert pótolni nem lehet!

A hazatért neve: Dismbach Andorjáné, özvegy Thotolin.
 Anyja neve: Müller, Borivola állampolgársága: Magyar.
 Születési helye: Bátoraszék szül. év, hónap, nap: 1920. március 13.
 Családi állapota: férfizett foglalkozása: nt
 Elhagyott hazai lakóhelye: Bátoraszék, Talmán
 Nevezett, aki mint katon – kiegészítő munkaszolgálatos – levante – polgári személy*) hadifogságbani volt Bátoraszék, Garoni J. utca 10. szám alatti lakóhelyére átbendítőttem.
Bátoraszék, 1947 évi október hó 28. n. Mina
 a kirendeltség vezetője.

Magjegyzés: A hazatért külön díjmentes utazási igazolványt kapott, ezért ez az igazolvány utazásra nem jogosít.
 *) A mag nem felelő rész törölendő.
Dissocis M. 476/947. XI. 3 au Léna
 Fővárosi Nyomda Rt.